

Uusi käänös parantaa sukupuolisen olemisen ajankohtaista analyysiä

■ VIRPI LEHTINEN

Toinen sukupuoli I: Tosiasiat ja myytit, Tammi, Helsinki, 2009. *Toinen sukupuoli II: Eletty kokemus*, Tammi 2011. Suomentaneet lina Koskinen, Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski. Esipuhe Sara Heinämaa. Alkuteos *Le deuxième sexe I & II*, Editions Gallimard 1949.

Simone de Beauvoirin (1906–86) *Toista sukupuolta* on 1990- ja 2000-luvulla tutkittu ennen kaikkea itsenäisenä filosofisena teoksena. Teoksella on katsottu olevan yhtymäkohtia paitsi eksistentiaaliseen niin myös hegeliläiseen, marxilaiseen ja fenomenologiseen filosofiaan. Aiemmin *Toista sukupuolta* pidettiin ennen kaikkea naisasialiikkeen sosiohistoriallisena perusteoksena. Jos teosta pidettiin lainkaan filosofisena, niin sen katsottiin usein olevan Beauvoirin elämänkumppanin, filosofi ja kirjailija Jean-Paul Sartren, eksistentiaalismin-tulkinnan sovellus tai täydennys.

Toinen sukupuoli esittää, että vallitsevassa sukupuolijärjestelmässä mies on synonyymi ihmiselle ja nainen on poikkeama miehestä tai puutteellinen mies. Teos selvittää, miten tällaiseen järjestelmään on päädytty, miten sitä ylläpidetään ja millaisia muutoksen mahdollisuuksia siihen sisältyy. Teoksen ensimmäinen osa ”Tosiasiat ja myytit” (439 sivua) käsittelee sukupuolijärjestelmää ylläpitäviä myyttejä ja niitä perustavia luonnontie-

teellisiä (biologia) ja psykologisia (psykoanalyysi) tosiseikkoja sekä talouden lainalaisuuksia (historiallinen materialismi).

Teoksen toinen osa ”Eletty kokemus” (686 sivua) käsittelee naiseuden rakentumista suhteissa itsen, toisiin ja maailmaan. 1940-luvulla laaditussa kuvauksessa painottuvat naisen suhde mieheen ja avioliiton naiselle tarjoamaan asema. Luotettavien ehkäisyvälineiden ja vapaan abortin puuttuminen ovat osasy sille, miksi nainen ja hänen aktiiviteettinsa määrittäytyivät tuona aikana pitkälti kodin ja lastenhoidon kautta. Naisen olemassaolo näytti Beauvoirista miltei täysin tyhjäntyyneen miestä ja hänen hankkeitaan varten olemiseen. Elämän materiaaliset ehdot, yhteiskunnalliset olosuhteet tai historialliset kehityskulut eivät kuitenkaan Beauvoirin mukaan olleet määränneet asiaintilaa tällaiseksi. Beauvoir esittääkin, että viime kädessä sukupuolijärjestelmässä on kyse arvoista ja arvostuksista.

Beauvoirin eksistentiaalisen sukupuolikäsitteilyn keskiössä ovat vapauden, autenttisuuden sekä itsepetoksen ideat ja käytännöt. Beauvoir ajattelee, että päämäärien asettaminen ja niihin pyrkiminen (hanke) toteuttavat parhaalla mahdollisella tavalla ihmisen olemassaolon mahdollisuuksia. Mikään itsemme ulkopuolinen ei voi oikeuttaa olemassaoloamme maailmassa, olemme heitettyjä maailmaan ja vastuussa itsestämme ja valinnoistamme. Olemassaolon oikeutusta on turha etsiä sen paremmin luonnosta, uskonnosta kuin miehestä tai lapsistakaan. Tieteelliset teoriat eivät tarjoa tyhjentävää selvitystä inhimillisen olemassaolon luonteesta eivätkä teoriat sen paremmin

kuin myytikään oikeuta sitä. Ihminen arvojen ja merkitysten lähteenä edeltää myyttejä ja teorioita. Naisuus ei ole biologisten tosiseikkojen tai ”ikuisen naisellisen” määrittämää, mutta sitä ei voi myöskään itse täysin vapaasti määrittellä, vaan naisuus ja mieheys rakentuvat ihmisten välisissä suhteissa. Beauvoir (2011: 674) kirjoittaa: ”Naista eivät määrittele hormonit tai salaperäiset vaistot vaan tapa, jolla hän käsittelee ruumiinsa ja suhteensa maailmaan; näitä puolestaan jäsentävät toiset tietoisuudet.” Sukupuolisuus rakentuu myös suhteena perinteeseen ja jo elettyihin muotoihinsa.

Feministit ovat kritisoineet *Toista sukupuolta* muun muassa siitä, että se esittää perinteisesti naisen ja naiselliseen yhdistetyt aktiviteetit ja naisellisen ruumiillisuuden negatiivisesti värittyneenä. Beauvoir korostaa autenttisen subjektin päämäärätietoista toimintaa, ja sellaisena näyttää puolustavan miehiseen yhdistyvää elämäntapaa. Naiselliseen maailmaan sijoitetut taloustyöt, lasten hoito- ja kasvatus ovat Beauvoirin mukaan toiston jäsentämää ”puuhastelua” eivätkä kohti maailmaa ja yhteisöä suuntautuvia edistyviä hankkeita.

Suomalaisen naisen näkökulmasta Beauvoirin diagnosoimat naisen tilanteen ongelmat ovat josakin määrin korjaantuneet. Beauvoirin ajatusten kanssa on linjassa esimerkiksi nykyinen suomalainen käytäntö, jossa naiset ovat vapaita valitsemaan äitiyden tai uran, jopa molemmat, yhteiskunnan tarjoaman lastenhoidon tuella. Miesten on mahdollista toteuttaa isyytään aivan uudella tavalla. Vaikuttaa silti siltä, että monet Beauvoirin kuvaamista ristiriidoista ja kytköksistä ovat edelleen voimassa. Esi-

merkiksi uran ja perheen yhdistäminen on huomattavasti mutkattomampaa miehille kuin naisille: miesjohtajilla on keskimääräistä enemmän lapsia, kun taas naisjohtajilla lapsia on keskimääräistä vähemmän. Naisten palkkatyössä Beauvoirin kuvaaman jaotteen voi katsoa edelleen toteutuvan. Naisten perinteisiin elämäpiireihin kytkeytyvät ammattialat, kuten lastenhoito ja -kasvatus, ovat pitkälti naisten hallinnassa ja miehiseen elämänpiiriin yhdistyvät alat edelleen miesten hallinnassa. Alojen palkkaus heijastelee niiden arvostuksen epäsuhtaa ja asettaa naiset ja miehet edelleen taloudellisesti epätasa-arvoiseen asemaan, ovathan useimmat matalapalkka-alat naisvaltaisia.

Beauvoirin kuvaukset omasta sukupuolestaan ”Eletty kokemus”-osassa ovat itsekritiittisiä ja arमतoman tarkkanäköisiä. Hän esittää muun muassa havaintoja, joita nyky-suomalainen miesliike on esittänyt uusina keksintöinä. Tällainen on esimerkiksi havainto siitä naisellisen eroottisen halun variaatiosta, joka kohdistuu miehen seksuaalisuuteen ja hänen yhteiskunnalliseen asemaansa. Beauvoirin mukaan tällainen naisellinen eroottinen halu syntyy vain tiettyjen naisen elämää ja toimintaa määrittelevien materiaalien ja historiallisten ehtojen vallitessa (tilanne) eikä se suinkaan kerro koko totuutta naisellisen halun mahdollisista variaatioista.

Toinen sukupuoli tarjoaa yhä tarpeellisen heijastuspinnan sukupuolisen identiteetin pohtimiselle ja muodostamiselle, sellaisena se on arvokas teos meille jokaiselle. Taipumus itsepetokseen ja itsetutkiskelun tarve yhdistävät uskoak-

seni hyvinkin 2000-luvun suomalaisen ja 1940-luvun ranskalaisen. Lukijan antoisaksi tehtäväksi jää pohtia, ovatko sukupuolten suhdetta koskevat vanhat alistuksen ja itsepetoksen muodot edelleen voimassa tai ovatko ne kenties muuttuneet uusiksi – vai poistuneet kokonaan. Tehtäväksi toki jää pohtia myös sitä, millaisia uusia yhteiselämän ja -toiminnan mahdollisuuksia meille on avautunut ja missä määrin toteutamme näitä mahdollisuuksia. Beauvoirin teos tekee sukupuolisen identiteetin pohtimisen omalta osaltaan helpoksi, sillä se avautuu myös suurelle yleisölle. Lyhentämätön suomennos laajentaa mahdollisten pohtijoiden joukkoa, sillä se sisältää heteroseksuaalisten suhteiden kuvausten lisäksi muun muassa aiemman, lyhennetyt suomennoksen sivuuttaman ”Lesbo”-luvun.

Uusi suomennos on tarpeen myös akateemisen tutkimuksen näkökulmasta. Filosofit Iina Koskinen, Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski säilyttävät Beauvoirin teoksen filosofisen käsitteistön suomennoksessaan ja taustoittavat sitä. Näin suomennos on osa aiempien puutteellisten ja virheellisten käännösten edellyttämää laajempaa kansainvälistä korjausliikettä ja purkaa osaltaan niiden ja varhaisen reseption yhdessä tuottamaa ideaa *Toisesta sukupuolesta* sosiohistoriallisena teoksena. Samalla käännös kehittää sukupuolen filosofian ja fenomenologian suomenkielistä käsitteistöä.

Suomennos on sujuvaa, rikasta ja monipuolista suomen kieltä, mikä tekee lukukokemuksesta suorastaan nautinnollisen. Suomentajat ovat huomautuksissaan avanneet myös Beauvoirin mainitsemien,

suomalaisille nykylukijoille tunte-
mattomien teosten ja henkilöiden
kulttuurihistoriallista merkitystä.
Filosofi Sara Heinämaan, filosofi-
sen Beauvoir-tutkimuksen suoma-
laisen uranuurtajan, ensimmäiseen
osaan kirjoittama johdatus on hy-
vin valaiseva.

**Kirjoittaja on feministisen filosofian
ja sukupuolen fenomenologian asian-
tuntija ja filosofian tohtori.**

Menneisyyden hallitsijat eri teillä